Jüri Rumm

ja

õnnetu talunein.

Algupäraline jutustus minewikust.

Kirja pannud

Kiwilombi Ints.

Tallinnas, 1922.
K. Brandies'i raamatukaupluse kirjastus.

K. Brandies'e raamatukauplu:

Tallinnas, Suure Tartu m. № 22.

Kirjastus ja ladus olevate raamatute nimekiri.

Jakob Kôrv. Ben Hur ehk Kolgata. 13 annet. H. 50 m.
J. Mändmets. Mülkas. Hind 15 mrk.
H. Kümmel. Pagana preester ja misjonär. H. 15 m.
Ada Linden. Jumalik saatus. Hind 15 mrk.
V. Vabadik. Varga päevaraamat. Hind 20 mrk.
Sven Hedin'i reisikirjadest. Himalaja takka. H. 20 m.
Marie Schveiker. Raskesti katsutud. Hind 15 mrk.
Armin Steini järele H. Oras, Martin Lutherus ja Grahv Erbach. Ajaloolik jutustamine. H. 50 m.
Dr. **V. Schiele.** Eesti keele H. Oras. Sakslaste seltsis Buuri sõjas. Hind 100 mrk.
Elise Aun. Kibuvitsa õied. Luuletused. H. 10 mk.
I. Punisson. Orult ja mäelt. Luuletused. H. 1[illegible] mk.
A. Tombach. Kaljuvald. Luuletused. Hind 10 m.
O. Brunberg. Saksakeele iseõpetaja. Hind 50 mk.
E Treumann. Praktikaline õpetus metsavahtidele. Hind 15 mrk.
Villiam Valker Atkinsson. Tahtejõud ning vaimuteravus äri ja igapäevases elus. Uinuvate vaimu jõudude äratamine, teritamine ja õigeste tarvitamine. Hind 30 mrk.
Woog I. Kirjatööde kogu toimekond: Ed. Hubel, Hugo Raudsepp, J. W. Weski. Hind 75 mrk.

Jüri Rumm

ja

õnnetu taluneiu.

Algupäraline jutustus minewikust.

Kirja pannud

Kiwilombi Ints.

K. Brandies'i raamatukaupluse kirjastus.

Tallinnas, 1922.

W. Ehrenpreis'i trükk, Tallinnas.

Juhtumine karjamaal.

Oli ilus juunikuu päew. Taewas oli pilwita ja kuumendas päikese helewuses nagu ääretu wõlw. Päike säras kui tulesilm ja saatis alla oma kiirgesi, mis hõõgusid soojaks maa ja kõrwetasid kuumaks kiwid. Tuult ei olnud peaaegu sugugi, harwa liikusid lehed puul nagu oleks puhunud mõne neiu suu nii õrnast, nii õrnasti. Waik oli pehme nagu kärjemesi ja tilkus mööda puid alla.

Ristne talu kari sõi niidu metsatukka juures karjamaal, mis ulatas pika ja kaunis laia ribana kuni sooni. Karjamaa oli mätline nagu suurte lõngakeradega ülekülitud ja rohust peaaegu paljaks söödud, nii et näis nagu närikssid loomad weel ainult maad. Ei olnud ju Ristnel kuigi palju ei põldu, ei niitu, ei karjamaad. Kadaka põõsaste ümber aga, milledest mitmed jalapeal ärapõletud, oli sammal ja kõrgemail kohtadel walge kuluhein nagu pikk ja pehme seaharjas, mida ükski loom ei söönud. Ühelpool karjamaad olid heinamaa ja teiselpool põllud. Wastu põldu oli kraaw, kuna heina-

maa äärt mööda kased ja lepad kaswasid kohati kaunis paksu wõsana. Heinamaa oli pehme ja wesine täis sügawaid lehma jälgi ja roostet. Keset niitu olid mõned suured leosarnased augud pehme poripõhjaga, mille tõttu wesi neis näis must nagu pigipeegel. Neis legudes oli hulk hawi kalu olnud, kuid paar aastat tagasi, kui põud oli, siis olid leod kuiwaks jäänud ja kalad otsa saanud. Küll oli neid sealt siis karjapoiss koju toonud ja Ristne pere kalasuppi söönud, ilma mõisa teadmata muidugi, sest olgugi, et niit Ristne oma, oli kalapüügi ja jahi õigus ikkagi mõisniku käes. Et aga mõis suur ja ta piirid laiad, siis ei jõutud iga leokese saatust tähele panna ja kalade surm kuiwaks jäänud poriaukude põhjal, mis kuumusest pragunesid nagu oleks keegi neid suure haamriga põrutanud, jäi mõisale teadmataks ning hawid lebasid walged kõhud taewa poole kuni linnud nad ära söid ja sügisesed wihmad leod uuesti täis täitsid. Teiselpool niitu oli paks mõisamets suwel täis mustikaid, sügisel seeni. Kuid häda sellele, kes neid sinna korjama minna julges. See wiidi mõisa, wõeti korw käest ära ja trahw oli teadagi peks. Mõisametsast niidi metsatukani tuli kõrgem kõwa jalgtee, kinni wajunud ja rohuga ülekaswanud kraawi kallas, mille ümber mõned üksikud pajupõõsad ja waewakased. Metsatuka taga oli aga kuiw aruheinamaa, täis mättaid ja põõsaid ja seal tehti para-

jasti heina. Selle heinamaa ja metsatuka wahelt läks külawahe tee Ristne talu peale, mis üle põllu karjamaale selgesti näha oli.

Karjatüdruk Elts, wiieteistkümne aastane plikake, istus kiwi kõrwal ja parandas sulase wiisku. Seljas oli tal ainult paks takune särk, mis aga kauasest kandmisest juba pehmeks muutund ja walgeks pleekind ning samasugune takune pajukoortega ärapargitud lühike undruk, mis alt juba narmendas. Karja koera Eltsel ei olnud ja selle tõttu olid ka loomad taalakud ning ei pannud sajatamist tähele, waid pöörasid ümber ainult siis, kui Eltseke ise nende poole jooksis.

Elts oli Ristne kasulaps. Isa sai tal seitse aastat tagasi wankri all surma. Nimelt sõitis talle kitsal külawahe teel W. mõisa parun wastu ja nii pahal kohal — äkilisel käänakul metsaäärses wõsastikus. Eltse isa ei märganud parunit tihedate puude tõttu enne, kui just käänakul oma ees, muidu oleks ta paremal kohal oma hobuse paruni eest kõrwale pööranud, seal aga kumbagi pool kraaw ja lepapõõsad.

„Tee lahti" karjus paruni kutsar.

Eltse isa kohmetas ära, ei osanud kuhu hobust pöörata, tuli wankrilt maha ja wõttis mütsi peast.

„Kas sina ei kuulma!" karjus parun omakord.

„Pai paruniherra!" algas Eltse isa.

„Mis sina tahtma? Sina moisa herra palwele tulema, aga siin eest ära käima!“ kärkis parun edasi.

„Kulla, pai, paruniherra!“ algas Eltse isa uuesti, et parun tal hobust tagandada lubaks.

„Kutsar, ajama see hobu kraawi!“ käskis parun.

„Pai, paruniherra!“ hädaldas Eltse isa hirmuga, kuid parun ei kuuland teda.

„Sina wait olema ja tee pealt kõrwale kasima! Kas sina mõistma?“

Keeletu talumees hakkas hobust tagandama, ise wärisedes hirmust, kuid tee oli paha ja ratas peatas auklises roopas.

„Kutsar, andma siia see piits!“ hüüdis parun ja teisel, kolmandal silmapilgul plaksus see wastu Eltse isa pead, mässides nagu uss ümber pea ja jättes näole punaseid jutte, kus weri õhetas naha all.

Waene talumees langes põlwili.

Järgmine hoop kargas hobusele näkku, kes hirmunult tagumiste jalgade peale üles kargas. Weel üks hoop ja hobune kargas teelt kõrwale põõsasse, kukkus aga sealt komistades alla kraawi, wedades oma järele wankert, mille alla põlwitaw Eltsekese isa jäi ja surma sai: rattad wedasid ta alla kraawi, kus ta pead pidi wastu teisel pool kraawi seinas suurt kiwi kukkus ja purustatud peaga kraawi põhja

lamama jäi, kuna rabelew hobune temast w
weel üle wedas.

Eltsekese ema Anu oli aga nõdrameelne ja istus peaaegu päewad läbi Ristne ahju taga nukas wahel naeratades, wahel waadates tuhmide elutute silmadega maha põrandale.

Ka tema oli paruni ohwer.

See oli paar aastat hiljem pärast Eltse isa õnnetut surma. Oli parajasti linakatkumise aeg ja Anu ühes teistega põllul. Töötegijad olid kaunis tee lähedal, kui W. mõisa parun mööda sõitis. Juhtus ka just Anu teele kõige lähedamal olema ja ei jäenud siis ta parunile nägemata.

Olgu tähendatud, et Anu haruldaselt ilus ja priske naisterahwas oli nagu ladwaõun.

Parun lasi hobuse kinni pidada ja küsis Anu nime. Kui see wastanud oli, sõitis parun jälle edasi.

„Nüüd kutsutakse sind mõisa," sõnas Ristne peremees, kui parun juba eemal oli.

„Mõisa?" kohkus Anu. „Mispärast?.. Ma ei ole ju midagi paha teinud . . ."

„Ega's paha pärast üksi kutsuta, wahel kutsutakse ka hea pärast," wastas peremees tõsiselt.

„Missuguse hea pärast?"

„Noh . . . et sa nii ilus ja priske oled"

Anu tundis, nagu oleks teda halwatud. Ka peremees waikis ja kiristas ainult hambaid.

Ta teadis seda ette, sest mõned aastad tagasi oli tema naisega nii olnud. Ja sellepärast seisis tema poja haud ka surnuaial ülestegemata; pärast maataja wajumist oli hauale ainult weel lai põllukiwi peale pandud nagu wajutiseks.

Kõik teadsid seda, mikspärast see nii, kuid seda, et laps mitte loomulikku surma ei surnud, seda teadsid ainult kaks hinge — peremees ja perenaine.

Nagu peremees ette arwas, nii ka oli. Õhtul oli toapoiss Ristnel ja teatas, et parun olla käskinud järgmise päewa hommikul Anu mõisa tulla.

Pikemalt toapoiss midagi ei rääkind ja ei juletud talt ka pärida. Kardeti, et ta nii kui nii parunile talumeeste peale waletab.

Järgmise päewa hommikul läks Anu mõisa. Mõisa wirtin, kehakas ja lihaw wanapreili linnast juhatas Anule ta teenistuse kätte.

Anu töö oli lauda juures, wee tassimine, loomatoidu keetmine suures katlas, kuhu Anu, olgugi, et tal naisterahwa kohta tugew jõud oli, suure waewaga jõudis wett sisse kallata. Nii kõrgel oli katel ja nii suured olid ämbrid.

Terwe päew oli raske töö. Kuid olgugi, et töö oma ränkusega isegi talu töö üle lõi ja Anu kõige jõupingutuse juures wäsis, siiski paistis temale nagu üks õrn walguse kiir.

„Parunil ikka minu wastu nurjatuid mõtteid ei ole," juurdles ta. „Muidu ei oleks ta mind nii rasket tööd tegema pannud."

Tuli õhtu. Kuni hilja pimedani kestis töö. Siis sai Anu süüa ja wirtin juhatas talle magamise aseme kätte.

See oli üksik wäike toake talli otsas. Selle wastas üle esikoja oli weel teine sarnane toake ja selles elas tallipoiss.

Hirmujudin käis Anul kehast läbi kui ta üle läwe astus. See kurikuulus tall ja nüüd see üksik tühi tuba!

Anu astus sisse. Tuba oli must ja korraldamata. Akna all oli laudadest kokkulöödud kapike, mis ühtlasi lauaks oli, selle kõrwal saetud kasepaku jupike pingiks ja nurgas koiku, milles õled.

„Nagu wangimaja!" käis Anul peast läbi. Kuid ta rahustas end pea, sest mustus ja korratus andis lootust, et parun sinna teda kiusama ei tule.

Wäsimusest roidunud Anu heitis magama ja uinus kohe.

Ei saanud ta weel kuigi kaua magada, kui uks lahti tehti ja toapoiss sisse astus. Käepeal olid tal riided.

Ta ajas kohkunud Anu üles ja seletas, et paruniherral olla hilja õhtul wõõrad tulnud,

toatüdruk olla haigeks jäänud ja Anu pidawat tulema ja toatüdruku kohuseid täitma. Paruniherra olla nii lahke ja lubada selle eest homme pool päewa puhata. Aga, et Anu oma riietega sakste tubadesse ei kõlba, siis saatnud paruniherra toatüdruku riided ja tema toapoiss aidata need selga panna.

Küll punnis Anu wastu, et ta üksi riided selga paneb ja palus toapoissi, wälja minna, kuid see ütles:

„Mind ei maksa häbeneda, ma olen naisemees, aga kui sa palju wiiwitad ja edwistad, siis wõib sul pahasti minna. Paruniherra on praegu kimbus — külalised majas aga toatüdrukut ei ole! — ja kui sa nüüd kaua wiiwitad, siis wõib see wäike tühi asi sulle tallitwitsad tuua, mida ma sulle mitte ei soowita."

Ei olnud midagi parata ja Anu pani ennast ruttu riidesse.

„Aga mis ma jalga panen," küsis ta. „Ega's ma ometi paljajalu wõi sakste tuppa minna."

„Saapad walid seal," sõnas toapoiss. „Ei teadnud ju mina, missugune paar sulle paras."

Anu oli walmis ja ta läks toapoisi järel mõisa häärberi poole.

Tuli uues mustas kleidis ja walge puhta põllega nägi nüüd Anu wälja nagu ingel, kes maa peale tulnud ja inimeseks saanud.

Nad läksid läbi mitmest toast. Ümberringi oli waikus ja teender köndis jalanukkide peal.

Wiimaks koputas ta ühe ukse peale.

„Wer ist da?*)“ küsis heal seest.

„Ich — Franz!**)“ wastas toapoiss.

„Und das Bauermädel auch?***)“

„Ja!“

„Noh, Anu tulema sisse“ hüüdis parun toast.

„Astuge sisse,“ sõnas Franz ust awates.

Anu astus tuppa ja Franz pani tema järel ukse kinni.

Paari päewa pärast tuli Anu Ristnele tagasi ja oli nõdrameelne. Mingisugust seletust ega wastust temalt ei saadud — ta naeratas ainult ja waatas oma ette maha. Ta ei tunnud isegi oma tütart ära.

Ja nii elas ta päewast päewa nagu elaw surnu, naeratades oma ette lollakalt ja wahel waadates tõsiselt maha nagu mõtleks ta millegi raske, millegi otsustawa üle järele.

Tema tütar Elts oli pärinud ema ilu. Ta oli weel kenamgi, kui Anu sel ajal.

Ka oli kadunud hädaoht mõisa poolt — wana parun oli juba mitmed aega haiglane

*) Kes seal on?
**) Mina — Franz.
***) Ja see taluneiu ka?

ega pidanud talutüdrukute peale jahti ja poega tal ei olnud, olid ainult kaks tütart.

Elts käis wiimast aastat karjas. Järgmisel aastal pidi ta kewadel leeri minema ja talutööd tegema hakama.

Ta istus kiwi kõrwal ja parandas talusulase Antsu wiiskusi, wahetewahel silma karja peale heites. Läks kari edasi, läks ka tema sinnapoole ette. Ja kui kari kord õige niidu ligidale kippus, läks ta ja istus niiduäärde põõsa juurde maha.

Seal jõudis ta wiisu parandamisega walmis, pani need kõrwale ja waatas kojupoole. Silmi maha lastes nägi ta oma ees pikka warju maa peal. Tema seljataga seisis keegi püsti.

Eltseke waatas seljataga ja kohmetas. Seal seisis keegi noor saks, roheline suurte sarwnööpidega kuub seljas ja sama roheline kübar kahe kõwera sulega peas. Käes oli tal nahkne koerapiits.

Elts ei teadnud, mis teha, pööras näo ära ja jäi edasi istuma.

„Kui mõisasaksa nägema, siis püsti tõusma!“ käis seljataga noor aga käskiwalt wali hääl.

Elts tõusis püsti, pööras näoga noore wõõra paruni poole ja waatas oma ette maha.

„Üks taluneiu peab paruniherrale „tere!“ ütlema,“ tähendas wõõras.

„Tere, armuline paruniherra!“ kogeles Eltseke.

„Ja külaneiu, kui tema seisma paruniherra ees, peab tegema üks kniks!“ seletas wööras edasi.

„Andke andeks!“ palus Elts.

„Kui sina ei mõistma, siis waatama. Waat, nii! Ja wööras näitas, kuidas tütarlaps peab kummardama ja kniksu tegema. Noh, tegema nüüd järele!“

Elts kuulas sõna.

„Sina olema ilus laps!“ kiitis wööras.

Elts waatas oma ette maha nagu süüdlane.

„Kui paruniherra kiitma, siis pidama tütarlaps suudlema see paruniherra käsi!“ — noomis wööras edasi ja pistis naerdes mõlemad käed püksitasku.

Tütarlaps astus sammu tema poole, et kätt suudelda, kuid kui ta oma pea, mis norus oli, üles tõstis ja wöörast noort parunit oma ees seisma nägi käed püksitaskutes ja naeratus näol, jäi ta juhmilt seisma.

Seal tuli tal kari meelde, pööras silmad sinnapoole ja nägi, kuidas Musrik üle kraawi rukkisse kargas

„Armuline paruniherra, lubage mul minna — ma pean lehma wiljast wälja ajama“ palus Elts ja tahtis ümberpöörata.

„Sina mitte minna tohtima!“ ütles wööras kõrgilt.

„Armuline paruniherra, lehmad söötwad ja sasiwad rukki ära, siis antaks mulle peksa!" hädaldas Elts.

„Kes sulle peksa andma?"

„Peremees!"

„Hea küll, mina sinu minna laskma, aga sina ruttu jooksma ja kohe siia tagasi tulema!"

Elts pani kohe kiiresti põllu poole jooksma. Noor parun waatas talle järele, kuidas ta roosad jalasääred undrukukse all sibasid.

Kui Elts loomad kurjalt ära oli ajanud, tuli ta wõõra juurde tagasi. See oli selle käe, milles piits oli, püksitaskust wälja wõtnud.

Tänama nüüd paruniherra ja suudlema tema käsi!" käskis ta. Elts kummardas ja wõttis wõõra käe ja tahtis seda suudelda, seal haaras wõõras tal korraga ümbert kinni ja tõstis ta sülle ning wiis paar sammu heinamaa poole kahe paksema põõsa taha.

Elts hirmus nagu oleks ta tules ja hakkas kangesti rabelema.

„Sina mitte wastu panna tohtima!" keelas wõõras.

Kuid hirmunud Elts rabeles kui metsaline ja karjus:

„Appi! Appi!"

See wihastas saksa. Ta wiskas tüdruku sülest oma jalge ette maha ja karjus:

„Paigal!"

Tüdrukuke sai kukkudes põrutada ja lamas küürakil, kui lüüa saanud ori.

„Ah, sina karjuma appi! Ah, sina arwama, et paruniherral keegi midagi teha woima. Kui tahtma, mina käskima sinu kõik kari wilja ajama ja sina pidama sõna kuulma!"

Elts seisis sõnalausumata maas, kurgus kipitasid tal nutt ja wiha

„Ah sina oma kangust ka weel täis olema!" kärgis saks edasi. „Kas sina olema paigal woi mitte?"

Ja kui tütarlaps ei wastanud, lõi teda koerapiitsaga selga.

Nüüd purtskasid waese Eltsekese silmad wett täis.

Paruniwõsul käis ka südamest pehmem wool läbi, ta wiskas piitsa kõrwale maha ja kummardas tüdruku juurde.

„Noh sina nüüd hea laps olema ja mitte nutma. Näitama siis oma nägu."

Ja ta tõstis nutuse tüdruku näo üles.

Seal suudles korraga noor parun Eltsekest huulte peale.

Nagu uss oleks tütarlast hammustand, nii äkki ja põlewa wihaga andis ta tulise hoobi oma kiusajale näkku, nii et see tuikus ja Eltsekesest eemale kukkus.

Nagu põgeneja lind tahtis Eltseke maast üles karata, kuid tema püüdja sai tal jalust

kinni haarata ja pärast meeltheitlist rabelemist oli tütarlaps uuesti kumuli maas.

Noor aadeli wõsu põles wihast Ta wajutas tütarlapse pea wastu maad, istus kakfiti kaela peale ja haaras nuudi. Ning hoopid sadasid seekord juba palja ihu peale, kattes seda helepunaste triipudega.

„Pea!" kõlas korraga mehine hääl ja tugew käsi wõttis noorel parunil turjast kinni ja tõstis ta küdrukukese kukilt ära nagu takukoonla.

„Ütle, kust mõisa siga sa oled?" käskis uus wõõras, lüheldane tüse mees, laia lameda näoga ja wäheldaste, kuid terawate silmadega.

Eltsekene pääsedes mõisa murdja küüsist ja taganedes roomates pööja poole ei julgend püstigi tõusta ning hirm ja kohkumine uue lahingu ootel tarretasid tema näol nutu.

Noor parun oli küürakil teise pööja juures, kuhu teda uue wõõra käsi paisanud.

„Tõuse üles!" karjatas see uus hallis riides isand mõisa saksale. „Ja ütle, kust mõisa timukas sa oled?"

Noor parun tõusis püsti. Ta oli pikem, kuid peenem oma wastasest.

Ta julgus ja uhkus tuli jälle tagasi.

„Kuidas sina tohtima paruniherraga niimoodi reakima? Mina siit moisaherrale ära ütlema ja tema sinu tallis surnuks peksma laskma! Kas sina moistad?"

„Tasa, kollanokk!" lausus hallis riides mees külma rahuga „Suurustada maksab ainult siis, kui sa oma lubaduse täide saata wõid, muidu mitte . . . Aga sina, tütreke," pööras ta Eltsekese poole, „tõuse üles ja mine lehmade ette, paar tükki tahawad rukkisse minna. Ole mureta, küll mina sinu eest tagasi tasun."

Eltseke tõusis sõnalausumata üles ja niisama sõnalausumata läks ta karja poole. Ta oleks heameelega oma päästjad tänanud, kuid hirm saksa ees sulus ta suu.

See hallis riides mees on ikkagi keegi talumees kusagilt, — mõtles Elts. — Täna peksab ta küll paruni läbi, aga homme laseb parun ta kinni panna.

Ja Eltseke läks waikides karja ette. Tema ihu õhetas hoopidest ja südames pakitses soow, et see wõõras mees, kes küll näo järele sugugi tige wälja ei näinud, noort kullininaga parunit peksaks, peksaks, peksaks . . .

„Noh kas sa ei mõtlegi ütelda, kes sa oled?" pööras hall mees uuesti noore mõisasaksa poole. — „Kui sa muidu ei ütle, siis teen sul naha nii tuliseks, et sõnad suust wälja aurawad!"

Wiha säde läikis noore mõisniku silmis ja ta haaras maast koerapiitsa. Hoop jalaga lõi ta aga istukile maha ja hall mees käskis: „Piits siia!"

Noor parun põrnitses, põrnitses, kuid arwas heaga parem läbi saawat ja ulatas piitsa halliriides mehele.

„So, aitäh!“ sõnas see, wõttis piitsa wastu ja plaks, plaks, plaks käisid hoobid noorele parunile mööda käsa jalgu, selga ja pead.

„Appi!“ karjatas noor parun, kui piitsa-ots üle näo nälpsas.

„Wait! Ehk ma löön su surnuks!“ ähwardas hallis riides mees. „Mitte appikarjuma, waid ütlema pead, kes sa oled ja mis sa siin otsid?“

„Seda tahaks ma sinult küsida!“ oli noorel saksal keelepeal, aga häda taltsutas tema uhkust.

„Ma olen S. mõisa noorparun, siit paruni onupoeg.“

„Seda oli kohe waja ütelda. Mina olen Jüri Rumm ja nii wihawaenlased, kui meie ka praegu oleme, meie peame siiski oma wahel wäikese lepingu tegema.“

S. mõisa noorparun waatas sõnalausumata Rummu otsa ja ta lõdisew süda sees ütles talle, et see leping ikka midagi head ei tähenda.

„Esimene paragrahw,“ algas Rumm. „Sa ei tohi sellele tütarlapsele ega üleüldse siit talurahwale midagi paha teha, isegi rääkida neist halba, siit mõisa parunile kaebamisest hoopis rääkimata. Paragrahw teine: Jüri Rumm

laseb su rahulikult oma teed minna ega peksa sind selle asja pärast enam. Noh, oled nõus?"

„Mina ei olema harjunud, kui minule üks talupoeg ette kirjutama!" piiksus parun.

„Noh, siis kirjutame taha!" lausus Rumm, tõmbas noore paruni käpuli ja sähwas paar tulist piitsahoopi üle selja.

„Olema nõus! Mina olema nõus!" karjus peksetaw.

„Hea küll. Siis tõuse üles, wõta oma piits ja mine. Siia sa oma jalga enam ei too ning jätad selle tütarlapse rahule! Kas said aru?"

„Ja!"

„Noh, siis lase jalga!"

Ja S. mõisa parun tõttas jalgteed mööda mõisa metsa poole nagu poisike, keda ema witsaga taga ajab.

Rumm waatas talle tükk aega järele, läks wõttis siis oma hobuse eemalt kase küljest lahti, hüppas selga ja sõitis karjatüdruku juurde.

„Kuule, tütrekene, seda mis sa siin nägid ja tunda said, ei ole waja sul kellegile rääkida. Said aru?"

„Jah!" wastas Eltseke. „Ma tänan sind külamees, et sa mind päästsid!"

Kuid Rumm ei läbenud enam tänu kuu-

lata, ta pööras hobuse ümber ja oli warsti metsanuka taha kadunud.

Mõisniku küüsis.

Mida ligemale noorparun W. mõisale jõudis seda julgemaks muutus ta meel. Ja mõisa õues tundis ta enese juba täitsa julge olewat ning mõtles:

„Sõna peetakse ainult aumeestele, aga kes on Rumm?.. Waras! Ja kas siis mina parun, S. mõisa tulewane omanik pean ühe warga wastu sõna pidama?.. Ei ilmaski!"

Ja nagu kinnituseks lõi parun piitsaga wastu säärt.

Õhtul jutustas ta oma lugu W. mõisa parunile, seal juures seda muidugi rääkimata jättes, et ta Jüri Rummu käest peksa sai.

Wana parun naeratas mõnusasti ja leidis ka, et see aadelisoole häbistaw on, kui mõne wargapoisile antud lubadust täita.

„Hoopis iseasi on see," seletas ta, „kui just nimelt sõna murda. Siis tuleb ehk Jüri Rumm kätte tasuma ja teda on ehk wõimalik kinni püüda ja kohtu kätte anda."

„Tähendab, seda karjatüdrukut on waja piinata?" sõnas noorparun.

„Nagu ema!“ naeratas wana parun ja see naeratus oli sarnane Anu naeratusele Ristna ahju nuka taga.

Ja weel sellesama päewa õhtul läks mõisa toapoiss Ristnele.

„Paruniherra käsiwad teie karjatüdrukut mõisa tulla,“ teatas ta.

Ristnel sõi pere parajasti õhtust ja kõik olid lauas koos.

Eltseke läks näost walgeks kui lumi, peremees ja perenaine waatasid nagu küsiwalt, nagu ütlewalt üksteisele otsa ja isegi Anu nukas nagu oleks toapoisi kõnest aru saanud ja naeris korraks kuuldawalt.

„Kas nüüd kohe?“ küsis peremees.

„Kohe,“ wastas toapoiss.

Eltseke pani lusika lauale ja tõusis püsti.

„Mina ei lähe!“ sosistasid ta huuled nagu surejal, kes enam rääkida ei jõua.

„Kus sa pääsed!“ ohkas perenaine.

„Ega's midagi karta pruugi,“ rahustas toapoiss.

„Teame,“ wastas peremees, ilma et ta wiha oleks wälja paista lasknud. Ja sõnas siis: „Kuulge, kuidas Anu nukas naerab!“

Eltsekesel tulid pisarad silmi, ta jooksis ema juurde nukka ja laskis põlwili maha ning nuttis:

„Issand Jumal! Miks oleme meie nii õnnetud?! Miks lasub mõisa nuhtlus meie

kohal nagu needmine?! Oh, ema, ema! Sa naerad . . . Wõib olla, homme naeran su kõrwal ka mina!" Ja nutt lämmatas tütarlapse hääle.

Nõdrameelne ema jäi tõsiseks ja silus oma tütre pead, waatas ükfisilmi põrandale nagu mõtleks ta millegi üle järele.

Ka kõigil lauasolijatel olid silmad pisarais. Ainult toapoiss oli ükskõikne ja sõnas:

„Noh, mis sa, lapsuke, winguad seal, ega sa surma lähe!"

Eltsake aga nuttis ja nuttis.

Wiimaks katkes toapoisil kannatus, wõttis tal käest kinni ja tiris nukast wälja ning warsti läksidki nad mõisa poole.

Tütarlaps ei saanud sõnagi suust ja pisarad woolasid waiksetest silmadest nagu wahl.

„Nüüd saab ka tütar ema juurde," sõnas peremees, kui toapoiss Eltsekesega ära läinud.

Perenaine aga ohkas ainult.

„Homme peab wäike Juku Eltse asemel karja minema," lausus siis peremees juttu mujale pöörates.

Franz ja Eltseke läksid sõnalausumata. Niidu metsatuka juures, kus lähedal Jüri Rumm ta nooreparuni käest ära päästis, tuksus tütarlapse süda waljusti nagu paludes, et nüüd Rumm kusagilt ilmuks ja teda päästaks. Kuid ümberringi oli ainult algawa suweöö

pimedus ja põõsad ning põõsastikud mustasid nagu kohutawad warjud.

Mida lähemale jõudsid nad mõisale seda lootusetumaks muutus Eltsekese seisukord ja kui nad astusid üle mõisa läwe, oli tütarlapses igasugune lootus kadunud ja ta liikus juba edasi nagu elaw surnu. Ainult ta ei olnud weel meeltheitnud, ei naernud weel nõdrameelselt.

Franz peatas sellesama ukse ees, mis omal ajal ka Eltse ema neelas, ja koputas.

„Herein!*)“ kuuldus toast wanaparuni hääl.

Franz awas ukse ja laskis Eltse sisse.

Toas olid wanaparun ja tema õepoeg S. mõisa noorparun.

„Noh, sina külatüdruk, kuidas sinu nimi olema?“ küsis wiimane.

„Elts.“

„Noh, Elts, nüüd saama sina üks suur trahw, et sina paruniherrale wastu hakkama. Kas sina moistma?“

Eltsekene lasi põlwili põrandale, pisarad woolasid tal silmist, kuid ainusiki sõna ei tulnud suust.

Noorparun waatas ahnelt tütarlapse ilusat nägu, mida mööda jooksid alla suured pisarad nagu helmed, tema noort, wabisewat keha.

Wana parun aga, kes noorena küllalt küla ilusaid tüdrukuid ja naisi mõisa kutsu

oli lasknud, ei tunnud seekord noore paruni ihadele kaasa. Põhjus seisis selles, et noor parun oli tema tütre Lydia peigmees ja ühendust mõne külatüdrukuga sinna wahele, seda ei lubanud wanaparuni autundmus. Kuid tüdruk ei tohtinud siiski mõisasakstele wastu hakata ja sellepärast ei wõi ta karistuseta jääda.

„Meie sinuga mitte palju reakima," sõnas ta tütarlapsele. „Mina sinule mitte andeksandma."

„Herbert!" kõlas korraga teisest toast naisterahwa hääl. See oli Lydia. Ja enne kui talle keegi wastata sai, koputas ta uksele peale ja awas selle.

Nähes maas ilusat talutüdrukut ja oma peigmeest seal juures, läks ta nägu pilwi, ta pööras kanna pealt ringi ja kadus toast niisama ruttu, kui tulnud. Ta teadis isa jahti küla ilusate naisterahwaste järele ja aimas kohe, et ka ta peigmees niisamasugune.

Noorparun sai ka oma pruudi kahtlusest aru ja tõttas talle järele.

Wanaherra jäi maasnutwa tütarlapsega üksi.

Kuid tütarlaps nuttis ainult ja nii südant lõhestawalt, et wana parun paar sõna kurja wandus ja Franzu hüüdis ning Eltse kinni wiia käskis.

Igatahes hakkab Jüri Rumm ta kinni hoidmise pärast tegutsema ja siis tuleb wast ehk hea juhus teda kinni tabada — mõtles wana parun endamisi.

Ja Franz wiis Eltse sinnasamasse tallituppa kinni, kus oli olnud kord ka tema ema Anu, ja pani ukse wäljast poolt lukuga kinni.

Öövaht sai kindla käsu hoolega talli walwata, kuid terwe öö jooksul ei sündinud midagi kahtlast.

Järgmisel päewal tulid linnast mõisa külalisi ja lõbustuste hoos unustati waene tüdrukukene hoopis ära, ei tal wiidud ei süüa ega juua. Ja nii seisis ta wangis kõigist unustatu kaks päewa. Mure, nälg ja mis kõige hirmsam, janu olid ta päris haigeks teinud ja Eltseke wintsles koikus õlgedel.

Alles siis kui sulane Ants Eltset koju paluma tuli, alles siis tuli wanaparunil meelde, et ta Eltse kinni oli lasknud panna. Ta käskis Franzu tütarlapsele tallituppa leiba ja anumaga wett wiia ning talle sinna mõni töö leida.

Olgugi, et noorparun ära S. mõisa oli sõitnud, ei tahtnud ta tüdrukukest ikka weel lahti lasta ja saatis siis Ristne sulase sõimuga tagasi. Tema, paruniherra, teada ise, mis teha.

Waene tütarlaps jäi ikka enam ja enam haigeks.

Jüri Rumm tasujana.

Neli päewa juhtumisest Ristne karjamaal hiljem, ratsutas Jüri Rumm jälle sedasama teed. Ja jälle sõi kari sealsamas. Ainult karjatüdruku Eltse asemel oli wäike poisikene.

Jüri Rumm peatas karja kohal, kutsus poisikese oma juure ja küsis kuhu karjatüdruk on jäänud.

„Täna on juba neljas päew, kui ta mõisa kutsuti," seletas poisike. „Ja sest ajast saadik ei ole ta koju tulnud."

„Siis see lõuges ei pidanud sõna, kui peost lahti sai, ei kartnud mind enam," ümises Rumm endamisi. „No küll ma teile näitan!"

Ja ta ratsutas edasi.

Tee ääres, mis S. mõisast W. mõisa tuli, oli wäike oja ja selle kaldal kasewõsastik. Edasi oli sealsamas W. mõisa heinamaa ja sellel heinalised töös.

Hakkas juba widewikuks minema, kui Jüri Rumm seal peatas. Ta sidus hobuse puu külge, istus maha ja hakkas kokkupandud wõileiba sööma.

Kui ta söömise lõpetas ja edasi tahtis sõita, nägi ta, et S. mõisa poolt tuli tõld.

„Ha haa, noorherra ehk tuleb!“ käis Rummul läbi pea ja ta jäi ootama.

Warsti jõudis tõld wõsastiku kohale.

Rumm tõmbas taskust oma kaheraudse püstoli wälja ja hüüdis selge, kuid mitte wäga walju häälega:

„Pea! Käed üles!“

Kohkunud kutsar peatas hobused ja tõstis käed üles.

„Roni maha!“ käskis Rumm edasi.

„Awa tõlla uks?“

Kutsar awas.

Tõllas istusid S. mõisa noorparun ja W. mõisa paruni kaks tütart Lydia ja Helene.

„Tõllast wälja!“ käskis Rumm.

Noorparun kohkus ja ta hirmunud huuled kogelesid:

„Jüri Rumm!“

Parunitütred, kuuldes seda neile nii hirmust nime, kohkusid hoopis surnukahwatuks.

Kui kõik kolm tõllast wäljas olid, käskis Rumm edasi.

„Kutsar, roni pukki ja pööra hobused ümber. Aga teie, mu preilid ja noorherrad, wõtke endid ruttu riidest lahti, peate weidi suplema. Noh, kähku!“

Kõik kolm aadeli wõsu olid nii kohmetud, et liigutadagi ei saanud.

„Noh, kas saab kord!“ käskis Rumm.

„Ehk ma lasen kaks tükki teist maha. Ma ei oota enam! Üks! Kaks!..“

Surmahirmul hakkasid kõik kolm endid riidest lahti wõtma.

„Rutem! Te teate, et ma midagi sellega ei kaota, kui ma kiirustuseks mõne teist maha lasen. Ma ütlen: rutem!“

Ähwardus mõjus. Kõik kolm lõdisedes hirmust kiskusid endid nii ruttu riidest lahti, kui wärisewad käed seda lubasid.

„Noorparun, wiska oma riided siia — ma leian nende taskutest midagi.“

Ja tõepoolest ta leidis kaks wäärtuslist asja — rahatasku ja rewolwri. Uuri jäitis ta puutumata.

Wahepeal oli kutsar tõlla ümber pööranud ja kaks õde ning S. mõisa parun endid särgiwäele wõtnud.

See oli raske, kuid — Rumm ei mõista nalja!

Kui wiimane hilp seljast wõetud, korjas Rumm need üles, wiskas tõlda ja käskis rutem kui muidu S. mõisa tagasi sõita.

„Aga teie kõik kolm, ruttu wette!“

Ei tuntud wee külmust, ei kitsikust üheteise juuresolekul — oli ainult üks asi silme ees ja see oli — elu!

Kui kõik kolm wees olid, ronis Rumm oma hobuse selga ja hüüdis:

„Weest wälja ja W. mõisa!"

Ja warsti liikusid nad — kolm alasti wangi lõdisedes ees ja Rumm ratsa kannul W. mõisa poole.

Heinalised waatasid eemalt ja imestasid. Niisugust asja ei olnud nad weel eluilmas näinud. Aga see Jüri Rumm oli hobuse seljas kolme aadeliwõsu nagu karja a'as, see ei wõinud neilegi pähegi tulla.

Oli kaunis pime ämarus, kui nad W. mõisa jõudsid. Tüdrukud tulid parajasti lehmi lüpsmast, piimanõud käes. Ja nagu saatuse ulakusel ajasid nad isekeskis juttu waimudest ja kodukäijatest, kui korraga paruni tütred ja onupoeg nuka tagant nähtawale tuli.

Oh missugune hirmus karjatus! Tüdrukud pillasid suure hirmuga piimanõud maha ja põgenesid nagu jalad andsid, arwates waimud tulewat.

Rumm leidis, et tal oma hoolealuseid enam saata ei pruugi, pööras hobused ümber ja kihutas tagasi.

Järgmisel päewal oli ka mõisa häärberis kolm haiged. Sakste õrn keha ei kannatanud seda külmetamist wälja ja neid tabas raske palawik.

Kuid Rumm ei leppinud sellega.

Wara hommikul, kui kõik magasid, koputati häärberi ukse peale. Franz, kes unisena

ilma küsimata ukse awas, seisis silm silma wastu Rummuga, kel kaheraudne püstol käes.

„Kui sa üks hääl teed, siis lasen ma su läbi nagu ernehirmutise!" ütles Rumm. Ja nüüd wii mind sinna tuppa, kus magab noorparun. Aga ilma kola ja mürata."

Nad läksid, Franz awas ukse.

„Mine ees sisse!"

Noor parun lamas raskes unes ja tema woodi juures tukkus teenija, kes kohe ülesse kargas.

„Mispärast sa siin istud!" küsis Rumm.

„Noorparun on haige," wastas teenija.

„Heaküll, istu siis peale. See on hea . . . Lähme!" ütles ta Franzule ja kui see ukse oma järel kinni pani, käskis Rumm. „Nüüd sinna tuppa, kus magab wanaparun."

Franz wiis ta ukse ette ja tahtis seda awada, kuid Rumm peatas teda.

„Pea, nii ei pea sa mitte oma isanda pale ees seisma. Anna käed siia!"

Rumm wõttis taskust nööri ja sidus Franzul käed, jalad kinni ning toppis mingisuguse nartsu suhu. Waatas siis ringi, kuhu Franzu panna ja wiimaks pani wastast toa ukse alla, kus proua magas.

Ise awas ukse ja astus paruniherra enese magadistuppa.

Tuba oli pime.

Niipea, kui Rumm ukse awas ja läwele ilmus, ärkas parun ja tahtis padja alt rewolwrit wõtta, kuid enne kui ta seda teha sai, hoidsiwad Rummu tugewad käed teda kinni.

„Kui sa ainult ühe hääle teed, siis lasen ma sulle ilma jututa kuuli pähe!" kinnitas Rumm ja käskis: „Woodist wälja!"

Parun teadis, et Rumm nalja ei mõista ja kobis woodist wälja.

„Ja nüüd lähme!"

„Kuhu!" lõdises parun.

„Pole sinu asi! Käi eel ja küll ma ütlen, kuhu pöörata!"

Parun, aluspesu wäel nii nagu ta oli, astus toast wälja. Esitoas nägi ta Franzu kinniseotult maas ja kohkus silmapilguks.

„Edasi!" sundis Rumm.

Nad läksid aeda.

Rumm ajas paruni kaugele aia nukka. Seal olid mesipuud.

Rumm wõttis taskust pika peene, kuid tugewa nööri ja paar nartsu wälja. Teise nartsu pani tagasi tasku, kuid teise toppis parunile suhu. Siis sidus ta tal käed kinni, tõmbas särgi nagu koti üle pea ja tegi sõlme peale.

Parun oli hirmust nii ära küpsetud, et ta põrmugi wastu panna ei julenud. Alles siis, kui Rumm ta seljaga wastu mesipuud seadis, katsus ta wastu rabeleda.

„Seisa paigal!“ kähistas Rumm, kes oma tasumise töös juba wiha joowastuses oli. „Sinul enesel on parem, kui sa end ei liiguta ja mesilasi oma kallale ei ärita.“

Parun jäi taltsaks nagu surmamõistetu, kellel järgmisel silmapilgul wiib tapakirwes pea.

Kui Rumm paruni mesipuu külge oli sidunud, katsus ta weel kord sõlmed järele ja rääkis siis.

„Sa oled wägilane, sul on wõimus waeste talumeeste üle, kes peawad tööd tegema ja orjama ning sulle mett kokku kandma. Sul on wõimus, sa oled nad araks peksnud, nad ei julge sulle wastu hakata, ehk nad omas südames küll sind hammaste all näriks. Ma ei taha neid sinu kallale ässitada, nad tehku oma tööd edasi. Nende arg weri ei luba ju sakjale wastu hakata. Kuid selle eest las tasuwad sulle nende nooremad wennad — päris mesilased. Hommikul, kui nad august wälja tulewad ei jäta nad sind tähelepanemata Kuid nad ei tee sulle ülekohut. Igaüks neist nõelab sind, aga tea, niisuguseid nõelu oled sina küll ja küll pistnud waese talurahwa hinge. Seisa waguси ja nad nõeluwad sind ükshaawal, et sul igawaks ei läheks. Katsud sa aga liigutada, põgeneda, siis raputad sa mesipuud ja terwe mesilastepere tuleb sulle kallale — nende tegude eest ma siis enam ei wastuta. Oma saatuse üle ära muretse, küll Franz, keda sa nägid ukse

all lamawat sind üles otsib, kui keegi ta hommikul lahti päästab. Aga nüüd, head terwit!"

Ja Rumm pööras kannapealt ringi ja sammus aiast wälja.

Parun seisis mesipuu külges nagu mõni imelik ilma peata waim.

Majaääres wastu talli seisis üks pime kogu. See oli öömaht. Liikumatalt seisis ta paigal ja waatas talli poole. Püss oli tal rihmaga seljas.

Rumm hiilis tasa lähemale.

Öömahi pea tõusis äkki, siis wajus jälle pikkamöö a alla. Ja jälle tõusis. Rumm sai aru — öömaht wõitles unega.

Ta hiilis talle kaunis ligidale, astus siis paar tugewat sammu ja seisiski öömahi ees, hoides sellel oma püstoli nina all.

„Paigal!" käskis ta. „Ehk ma põmmutan su mõisaherra auks maha nagu koera!"

Öömaht ei julgenudki ennast liigutada.

Rumm wõttis temalt püssi ära ja sõnas:

„Tule kaasa!"

Nad läksid talli poole.

„Käse tallipoiss uks lahti teha!" ütles Rumm.

Waene ärahirmund öömaht kuulis sõna ja tallipoiss, kes midagi paha ei aimanud, tegi ukse lahti.

„Ah, sina magad?" küsis Rumm temalt. „Sa magad, kui sakstele mõisas nalja tehtakse.

Hea küll, waga edasi. Aga et sa unes wäga ei rabeleks, seon ma sul jalad ja käed kinni. Ja rätiku panen ka suhu, muidu suu kuiwab ära."

Tallipoiss, kes tugew mees oli, tahtis seda kuuldes Rummu kallale karata ja ööwaht haaraski juba Rummul kätest kinni, kuid tugew hoop lõi ööwahi nurka ja järgmisel silmapilgul seisis püstol tallipoisi nina ees.

„Ah, teie tahate siis nende mõisa werekoerte heaks mind kinni wõtta?" naeris Rumm: „Põlwili!"

Mõlemad mõisateenijad langesid põlwili.

Rumm sidus nad mõlemad kinni. Tallipoisi pani woodi, aga ööwahi kutsus kaasa.

„Kus on talli wõtmed?" küsis ta tallipoisilt, aga, et sellel suu täis oli topitud ja wastata ei saanud, otsis ta nad ise üles.

Toast wälja astudes, küsis Rumm ööwahilt:

„Mis siin wastas toas on?"

„Siin on üks taluneiu kinni," wastas ööwaht.

„Mine!" tõukas Rumm ja nad astusid edasi.

Jüri Rumm awas talli uksed, päästis kõik hobused lahti ja ajas tallist wälja.

„Kahju," rääkis ta ise seal juures. „Ma wahetaks siin oma hobuse ühe teise wastu, aga minu oma on parem, kui need kronud siin. Minu hobune on paremast mõisast pärit."

Kui tall tühi, sidus Rumm ööwahi talli kinni, pistis talle heinu suhu ja ütles:

„Sa oled teenind ausasti mõisat, nagu hobune — söö siis heinu kah!“

Selle peale keeras ta talliuksed wäljast poolt kinni.

Ilm hakkas juba walgemaks minema.

Wang.

Jüri Rumm läks ja awas ukse, kus lamas õlgedel haige Eltseke.

„Tere, mu laps!“ sõnas Rumm. „Kuidas sattusid sa siia?“

Eltseke ajas silmad lahti. Need olid läikiwad nagu raswaga üle määritud.

Rumm katsus tüdrukukese pead — see kuumendas nagu kerise kiwi.

„Mis? Sa oled haige?“

„Jah!“ wastas Eltseke nõrgal häälel.

„Tahad sa koju?“ küsis Rumm.

„Ma ei jõua minna!“ ohkas tütarlaps.

„Ma aitan!“

„Aga ma ei tohi siit ära minna, mõisasaks saab kurjaks ja toob mu tagasi.“

„Ta ei tohi!“

„Saks tohib kõik!“ ohkas Eltseke.

Ja nüüd tuli Rummule juhtumine karjamaal meelde. See paruninolk andis oma sõna, mitte seda tütarlast enam puutu, aga siiski toodi ta mõisa ja lamab nüüd siin õlgede peal haige.

„Kurat ja saatan!“ kiristas Rumm endamisi hambaid.

„Sa sured ju siia niiwiisi ära,“ pööras ta tüdruku poole. „Kas nad sulle süüa annawad?“

„Wett ja leiba. Kaks päewa olin päris söömata!“

„Mahapõletada läheks see ussipesa!“ näitas Rumm mõisa poole rusikat. „Tead, laps, siia ma sind ei jäta, siia sa sured. Ma wiin sind koju!“

„Pai külamees. Ma ei tohi! Nad toowad mu siia tagasi ja peksawad... Peksawad!..“

Rumm lasi pea norgu. Tüdrukul oli õigus. Ei saa ju tema Rumm, teda iga silmapilk kaitseda.

„Hea külamees! Luba mul jääda!“

„Olgu siis peale!“ wastas Rumm. „Ja et sul kõht mitte wäga ei piinaks, wõta need wõileiwad. Peida nad ära, et kui keegi tuleb, ei nähta, et ma siin olen käinud. Täna on

igatahes kahtlane, kas sulle keegi süüa toob!..
Saa siis terweks, mu laps!"

Ja kaks suurt pisarad weeresid Rummul mööda põski alla, kui ta wälja astus.

„See lapsuke siit enam omal jalal wälja ei tule!" ohkas ta.

Rumm pani ukse, nagu ennemgi olnud, wäljastpoolt kinni, läks oma hobuse juurde ja sõitis minema

Rumm waatas metsa poole ja koidukuma punas ta näol.

Ta waatas weel tükk aega tõusewat werist koitu ja eemal mustawat mõisat ning sõitis siis edasi. — — —

Eltseke lamas edasi.

Läks walgeks.

Korraga tõusis wäljas kisa, kära. Jooksti. Kuuldus kapjade plaginat.

Waene tüdrukuke mõtles, et nüüd tagaaetakse ja püütakse tema head külameest. Ta pööras end kummuli õlgedele, nuttis ja palus Jumalat, et tema heategija mitte mõisasakste küüsi ei langeks.

Weel ei waikinud wäljas jooksmine ega hüüded, kui uks awati ja toapoiss sisse astus.

„Kas siin ei käinud keegi?" küsis ta tüdrukult.

„Ei!" wastas see läbi nutu.

„Ja mis sa nutad "

„Ma olen haige!"

„Sellepärast siis nutta!" pahwas Franz. „Meil kõik haiged!"

Ta pööras ümber ja kadus, ust oma järel kinni pannes.

Wiimaks jäi wäljas kõik waikseks, kuid Eltsekest waatama ega talle toitu tooma ei tulnud keegi. Õnn oli, et Rumm talle wõileiwad oli jätnud.

Kuid ka wesi oli otsa saamas.

Tuli jälle öö. Pikk ja waewaline.

Jõudis hommik. Otsas olid Rummu antud wõileiwad, otsas wesi.

Ja janu piinas hirmsasti.

Aga keegi ei tulnud, keegi ei toonud midagi.

Päike oli juba lõunas, kui uks awati.

Tulija oli S. mõisa noorparun, kes juba oma haigusest toibund.

„Noh, plikanäru, kas sina weel wastu hakkama?" küsis ta.

Tütarlaps kohkus. Tõusis siis õlgedele põlwili ja palus:

„Pai, paruniherra! Halastage mu peale! Ma pole midagi kurja teinud! Ma olen haige — laske mind koju!"

Nooreparuni nägu pehmenes.

„Sina moistlik olema, siis sina warsti koju saama," sõnas ta ja istus tüdrukukese kõrwale ja waatles teda, et tal ümbert haarata.

On meeleheite silmapilke, kus inimene enam midagi ei näe, kus weri pähe lööb ja wiha südame täidab.

Äkki nagu oleks teda põletatud, kargas Elts koikul püsti ja enne kui noorparun teda takistada sai, haaras ta laualt anuma ja lõi sellega noorele parunile pähe. Hoop trehwas meelekohta ja noor pikk mees wajus põrandale nagu langenud kask.

Lööja taganes. Taganes hirmunult wastu seina.

„Mis ma nüüd tegin?!“ käis tal peast läbi. „Ma tapsin paruni ära!!“

Ja wälgu kiirusel lendas tal silmade eest mööda peks tallis, peks kohtus, sunnitöö, Siber, Sahalin . . .

Haigusest läikiwad silmad muutusid suureks nagu nõrgameelsel, käed kiskusid krampidesse nagu tahaks ta kägistada kellegi kõri.

„Põgeneda! Jooksta!“ tuli talle siis pähe „Parem juba enesele ise ots peale teha!“

Olgugi, et nälg ja haigus tütarlapse nii ära olid kurnanud, et ta waewalt jalul seisis, kuid see hirmus hädaoht ja see wiha ennist, need andsid talle jõudu.

Ta hüppas koikult maha ja jooksiks wälja.

Jooksis koju poole. Lahtised juuksed lehwisid tuule käes nagu oleks ta pea loitand. Ta jõudis juba koju ligidalle, seal wõttis ahastus uuesti ta hinges maad.

„Jah, ma lähen küll koju!" — mõtles ta. — Aga tullakse järele, ja wiiakse ära . . . Ei parem hüppan linalekku ja uputan enese ära. — Ja ta pööras ümber ning hakkas tagasi metsa poole minema.

Sulane Ants tuli Ristnelt wälja ja nägi tütarlast metsa poole minewat. Ta tundis Eltsekese ära ja tõttas talle järele.

Mõisapoolt paistsid kaks kihutajat ratsaniku.

Ilma et millegistki oleks aru saanud, jooksis Ants tüdrukule järele. Ratsanikud olid parajaste põõsaste taga.

Ants sai Eltsele järele, haaras selle kinni ja aitas tal eemal haohunikusse ronida.

Warsti olid ratsutajad Antsu kohal. Ants tegi nagu jookseks ta metsatuka poole.

„Pidama! Kuhu sina jooksma?" hüüdis üks ratsanikkest, kes keegi muu ei olnud, kui noor S. mõisa parun. Ta oli löödud hoobist toibunud ja tütarlapsele järele tõttanud. Ainult suur muhk peas tunnistas weel antud hoopi.

„Meie Elts, kes mõisas oli, tuli koju poole ja korraga pööras ümber. Ma tahtsin teda koju kutsu, aga ta põgenes sinna metsatukka!"

„Ah sina tahtma tema koju kutsuma!" kärkis parun ja sähwas Antsule piitsaga. „Kas sina mitte teadma, et tema koht mõisas olema?"

„Tean küll! Tema jooksis sinna poole!" ja sulane näitas käega.

Teine ratsanik aga, kes keegi muu ei olnud, kui toapoiss Franz, naeratas tasa ja rääkis noorele parunile midagi Saksakeeles. Ta sai nimelt aru, et talupoiss neid wõõrastele jälgedele juhib.

„Wäga hea!" sõnas noorparun. „Aga mina sinu kelmi mitte uskuma. Sina seniks pandiks jääma, kuni meie see tüdruk ülesleidma. Franz, siduma tema oma hobuse külge."

Franz wõttis sadula küljest pika köie ja sidus sellega Antsul käed seljataha. Köie otsa aga sidus sadula külge, nii et Ants nagu wang järel kõndis.

„Mina arwama, et tema olema siin rukkis!" sõnas noorparun ja sõitis hobusega rukkipõllule. Franz järele, kellel Ants köie otsas.

„Ei ole! Ei ole!" hädaldas Ants.

„Kui sina ütlema, et mitte olema siis just nimelt olema!" arwas mõisasaks ja rukipõld sasiti risti ja pikuti sõites hoopis ära.

„Aga wast olema tema seal see haohunik sees?" arwas noorparun. Antsu kehast käis wapnstus läbi.

„Ta jooksis sinnapoole!" näitas ta uuesti käega metsatukka poole.

„Sina waletama, koer!" kärkis mõisnik. „Meie käest tema juba ei peasema. Franz pista see haohunik põlema!"

Ants pigistas hambaid kokku.

Franz ronis hobuselt maha jo hakkas aeglaselt haohunikut põlema süütama. Ta sai juba Antsu näost aru, et nad nüüd õigel teel.

Warsti wõttis tuli hoogu. Weel natuke, siis on Eltseke tules!

„Laske mind! Laske mind! Ta põleb!" karjus Ants nagu meeletu ja kippus haohuniku poole.

„Küll tema ise wälja pugema!" naeris noorparun.

„Ta ei jõua! Ta on sügawal!"

„Franz kiskuma ta welja!" käskis saks, ise hobusega ligemale sõites. „Kiskuma ta welja."

Franz hakkas hagu pealt ära kiskuma.

„Mitte seal! Mitte seal!" karjus Ants. Hakkas siis Franzu hobuse ninast kinni ja jooksis sellega lähedale.

„Kuidas sina tohtima?!" karjus parun, kuid Ants ei kuulanud ja järgmisel silmapilgul oli peaaegu meelemõistuseta tütarlaps põlewa haohuniku seest wäljas.

Elts seoti Antsu kõrwale köie otsa ja pöörati tagasi mõisa poole.

Ants oli keeletu wihast, kuna nõrk haige tüdruk kõndis nagu unenäos.

Weel wäike metsatukake ja ongi mõisa.

Korraga pööras wõsast neile keegi ratsanik teele risti ette.

See oli Jüri Rumm.

Noorparun ja toapoiss peatasid. Kaks püstoli rauda wahtisid neile eest otse wastu.

„Hobuste seljast maha!" hüüdis Rumm. „Ja wangid lahti päästa!"

Franz harutas sõlmed lahti ja lasi Eltse ning Antsu priiks.

„Nüüd, sina toapoiss, seod oma isanda käed kinni. Ruttu! Üks! Kaks! . . So! Ja sina talusulane, seod nüüd toapoisil. Aga kähku!"

Waikides astus Ants juurde ja sidus ka Franzu käed kinni.

„So! Nüüd tulge siia! . . Pöörake seljad!"

Rumm wõttis taskust kriiditüki ja kirjutas noore paruni seljale: „Jüri" ja toapoisi seljale: „Rumm" ning sõnas:

„Kui teilt küsitakse, kes teie käed kinni sidus, siis näidke oma selgi. Ja nüüd kasige mõisa, külap hobused ise järele tulewad.

Ja saks ning toapoiss läksid lonkides, käed kinni, mõisa poole, wiies seljaga teatusi, et neid jälle wõitnud Jüri Rumm.

Jüri Rummu wõim.

Kui noor parun ja toapoiss Franz alles teel olid, leiti mõisas kirju, mida Rumm ühte

talumeest, kes mööda juhtus minema, mõisa wiima sundis:

Üks kiri oli wanaparuni enesele ja käis nii.

Austatud paruniherra!

Ma usun, et teie igatahes juba mestlaste käest lahti olete. Ja usun, et te wäga ilus wälja näete, kui ennast alasti peeglis waatlete. Selle ilu pärast ärge tänage mind, waid oma wäimeest ja onupoega S. mõisa noort paruni. Et teie mõisat niisugune karistus tabas, on tema süü. Ja ma ei wastuta mitte, mis teile weel edasi sünnib, kui teie teda ära ajanud ei ole. Pange seda tähele!

Jüri Rumm.

Teine kiri oli paruni tütrele Lydiale ja käis nii:

Austatud paruni preili!

Ma usun, et teie juba sellest külmetamisest ojakeses toibunud olete ja teada tahate, mispärast see oli. See oli teie peigmehe S. mõisa noore paruni süü pärast, kes ühte ilusat noort talutüdrukukest ära wägistada tahtis ja weel praegugi seda tüdrukukest piinab, teda talli toakeses näljas

ja janus haigena kinni hoides. Kui teie oma peigmeest ära ei põlga, tuleb ühes teil teie peigmehega minuga weel küll ja küll tegemist. Pange seda tähele!

Jüri Rumm.

Need kirjad mõjusid, kui kihwt. Sest missugust häbi, missugust piina olid pidanud kannatama nii wana parun ise kui ka tema tütred ühe talutüdrukukese pärast, keda nende wäimees ja peigmees oma pruudist paremaks pidas!

Wiha täitis mõlemaid kirja saajaid.

Suur, wägew mõisa oli naeruwääriliseks tehtud.

Ja mesilastest haigeks nõelutud wana parun aimas, et see weel kõik ei ole.

Sel ajal jõudsid noorparun ja Franz mõisa. Nende ilmumine rääkis weel enam selgemat keelt.

„Kõik mõis kokku ajada! Jüri Rumm kinni püüda!" nõudis wihane noorparun.

Wana parunil oli aga tema jaoks weel üksainus näpunäide ja see oli — näitamine ukse peale.

„Mis? Kuidas?" kohkus noor wilets wägilane. „Mis on juhtunud, armas Lydia!" pööras ta siis oma pruudi poole, kuid ka see näitas talle waikides ust.

Ja purustatult lahkus S. mõisa noor parun W. mõisast ilma et sinna weel kunagi tagasi tulla.

Ristnel walitses paar päewa hirm Eltse ja ka Antsu pärast, kuid kui mõisa poolt enam midagi ei tulnud, jäädi rahule.

Hirm rabas maja uuesti, kui Ristne peremees kolmandal päewal mõisa kutsuti, knid see tuli sealt terwena tagasi ja teatas, et nii Elts kui Ants edaspidise pärast mureta wõiwad olla. Parun keelanud ainult ära kõigest sellest loost kellegile rääkida.

See teade tõi nagu päikese Ristnele. Eltseke kosus silmnähtawalt ja oli warsti terwe.

Jüri Rummust ei nähtud ega kuuldud pärast seda enam ümbruses midagi. Nii saladuslikselt nagu ilmunud, oli ta ka kadunud.

Kewadel läks Elts leeri ja pärast leeri kolme nädala pärast olid Antsu ja Eltse pulmad.

Kuid oma pulmakingituse tegi Jüri Rumm noorpaarile siiski.

Pulmaööl kadus mõisatallist üks hobune ja hommikul leiti ta Ristne talu lauda seina küljest. Hobusel oli juurde kirjutatud kiri.

Ristne pererahwas aimas kohe, et see hobune mõisast warastatud ja et keegi lugeda ei osanud, läks Ants ühes hobuse ja kirjaga mõisa.

Ta jutustas ära, et nad hommikul selle hobuse lauda juurest leidnud ja äratunnud, et see mõisast on. Ja ulatas parunile kirja.

Kirjas seisis:

Minu- pulmakingitus noorpaarile.

Jüri Rumm.

Ilma, et lausunud oleks, mis kiri ütles, sõnas parun:

„Wii see hobune tagasi koju, ta on sinu!"

Ants ei uskunud oma kõrwu

„Paruni herra teewad nalja?"

„Ma ei tee kunagi nalja," sõnas parun tõsiselt, kuna tal kurgus kipitses. „See hobune jääb tõesti teile. Ja nüüd minge."

Ja enne kui Ants tänadagi sai, läks parun teise tuppa.

Ants tuli hobusega tagasi koju. Seal imestati ja mõteldi kaua.

Wiimaks arwas Ristne peremees:

„See ikka selle wa Jüri Rummu töö oli. Parun lõi kartma ja ei julgenud oma hobust tagasi ka wõtta . . . Waat, kus kange mees, paneb ka mõisasakssad wärisema!"

W. Ehrenpreis'i trükk, Tallinnas